

Méltatlanul feledésbe merült nándorfehérvári hősök

Szabó Pál:

1440 – Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma és előzményei
Areión Kulturális Egyesület, Szeged, 2015. 260 p.

A hódmezővásárhelyi születésű Szabó Pál a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi karán végzett jogász szakon 1999-ben, négy évvel később pedig a Szegedi Tudományegyetemen előbb főiskolai szintű történelemtanári, illetve 2006-ban – szintén történelemből – egyetemi oklevelet is szerzett. Az elsősorban bizantinológiával, a magyar–török–bizánci–szerb kapcsolatokkal, valamint magyar és bizánci jogtörténettel foglalkozó kutató oktatott a SZTE-JGYPK Történelemtudományi Tanszékén, majd doktorandusz hallgatóként az SZTE Bölcsészettudományi Kar Történeti Intézetében. Ezt követően ugyanott, 2010 és 2014 között az egyetemi OTKA-kutatócsoport (K 81 485) tagjaként – mint tudományos segédmunkatárs – a magyar–bizánci kapcsolatokkal foglalkozott. PhD-fokozatát történelemtudományból (medievalisztika) szerezte Szegeden 2014-ben, summa cum laude minősítéssel. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet (Szeged) munkatársa, illetve szülővárosa önkormányzati képviselője. A tudományos munkán kívül – Diószegi Szabó Pál írói néven – jelentős szépírói, műfordítói munkássága is: költeményeit rendszeresen közölte a *Szegedtől Szegedig Antológia*, az *Irodalmi Jelen*, a *Partium*, a *Szegedilap.hu*, a *Spanyolnátha*, valamint több más folyóirat. Napjainkig három önálló verseskötete is megjelent, illetve latin és ógörög nyelvű műfordításai is olvashatóak (például Zótikosz Paraszpondülosznak a várnai csatáról írt görög kiséposza). Író-olvasó találkozókot tart, kritikákat, recenziókat ír, amelyek a *Magyar Napló* hasábjain jelennek meg. Tagja a Délvidék Kutató Központnak, a Magyar Bizantinológiai

Társaságnak, a Vajdasági Magyar Helytörténeti Egyesületnek, a Magyar Írószövetségnek, illetve a Szegei Írók Társaságának elnöki posztját is betölti. Szülővárosában a Vásárhelyi Történelmi Kör társelnöke, immár kilencedik éve társszervezője a nyári Történettudományi Találkozóknak.

Az 1440 – *Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma és előzményei* című kötet a szerző PhD doktori disszertációjának publikált változata, amely a szegei Areión Kulturális Egyesület gondozásában látott napvilágot 2015-ben. Kiindulópontja az az „*alapigazság, hogy egy-egy vár történetének megírásakor a híresebb vagy később elhíresült ostrom sokszor »elfedi« a korábbi sikeres védelmeket, így az egyoldalúan kerül át a köztudatba*” – olvashatjuk az előszóban, s valóban, a történelem iránt érdeklődő laikus nagyközönség, sőt a nem az adott korszakkal foglalkozó szakemberek jelentős része is mindössze két évszámot ismer Nándorfehérvárral kapcsolatban a törökkel vívott háborúkat tekintve: az egyik a dicsőséges 1456, amikor Hunyadi János vezetésével a magyarok visszaverték II. Mehmed szultán hadait, a másik pedig 1521, mikor Szulejmán serege több mint két hónapig tartó küzdelem után bevette a stratégiai fontossággal bíró erősséget. A könyv tehát nem csak a címében, hanem a tartalmában, a nándorfehérvári oszmán–török ostromok szakirodalmi sorszámozásában is rendet teremt: az 1440. évi az első, az 1456. évi és az 1521. évi a második és harmadik szultáni ostrom.

Az 1456-os (második szultáni) ostrom megítélése – mint azt Szabó Pál is említi – némileg módosult az elmúlt években, évtizedekben. Ma már például tudjuk, hogy Dugovics Titusz soha nem létezett (a legenda tisztelete mellett ezt nem ártana figyelembe vennie minden tankönyvkiadónak, illetve az általános és a középiskolai történelemtanároknak); azt is tudjuk, hogy a védők győzelme lehetetlen lett volna azon nehezen érthető hadászati baklövések nélkül, amelyeket az ostromló sereg sorozatban elkövetett; ismerjük a déli harangszó pápai elrendelésének valódi okát, emellett azzal is tisztában vagyunk, hogy a szerencse is nagymértékben hozzájárult a sikerhez: a komoly károkat szenvedett erősség valószínűleg nem bírta volna ki még egy rohamot. Mindennek a célja természetesen nem a mítoszrombolás és a deheroizálás – Hunyadi János, Szilágyi Mihály, Kapisztrán és a többi névtelen várvédő hősiessége, a győzelem történelmi jelentősége továbbra is megkérdőjelezhetetlen –, azonban nagy eredmény, hogy az újabb kutatásoknak köszönhetően ötszázötven év távlatából tekintve is egyre inkább lehetőség nyílik az események reális, objektív értékelésére.¹ Az viszont már kevésbé válik a hazai történetírás dicsőségére, hogy nem szentelt eddig kellő figyelmet annak a tizenhat esztendővel korábban lezajlott ostromnak, amellyel Szabó Pál kötete ismertet meg bennünket – vitathatatlanul hiánypótló munkáról van tehát szó. A szerző Nándorfehérvár 1440. évi ostromát a magyar (had)történetírásban monografikus igénytel – átfogó és új kutatási eredményeinek felhasználásával – először tárgyalja.

A magyar szempontból tragikus várnai csata győztese, II. Murád szultán négy évvel korábban, 1440-ben tett kísérletet Nándorfehérvár elfoglalására. Az 1456-os küzdelemnél semmivel sem kisebb – sőt időtartamát, a konkrét hadi cselekmények jellegét tekintve nagyobb – horderejű esemény során a Tallóci Jován vezette magyar, illetve rác védőserég kivételesen hosszú, közel hét hónapig tartó öldöklő harc után meghátrálásra kényszerítette az oszmán hadakat, megakadályozva ezzel a törökök további európai térnyerését. A szerző rávilágít: az 1440-es győzelem azért is különösen jelentős, mert 1456-ban egy viszonylag erős, felkészült ország nézett szembe a törökkel, míg tizenhat évvel korábban – Nándorfehérvár eleste esetén – egy bárói ligákra szakadt, belháborúban lévő és katonailag sebezhető területre nyomulhattak volna be a hódítók.

A könyv önálló fejezetben áttekinti a XIV. század végének, illetve a következő évszázad első felének nemzetközi politikai viszonyait, nagyhatalmi konfliktusait, valamint az oszmán–török birodalom motivációit és – az előbbiekből adódóan – reális lehetőségeit a további területi hódításokra. A következő fejezetben leírást találunk a bizánci Belgrádról, a vár újjáépítéséről, valamint a korabeli déli végvárokról és erődített városokról, amelyeknek döntő szerepet szántak a török elleni védelemben. Ezt követően megismerhetjük a Nándorfehérvárnak kapitányt adó Tallóci családot, majd az 1440-es ostrom közvetlen katonai előzményeit, illetve magát a sorsdöntő eseményt. A harcok szakszerű rekonstrukciója mellett különösen értékes része a kötetnek az ostrom során alkalmazott haditechnikai eszközök – aknák, ágyúk, mozsarak, puskák stb. – rendkívül részletes és szakszerű bemutatása, emellett nagymértékben növeli a munka színvonalát a szerző kivételes klasszikus műveltsége, amelynek köszönhetően az elkészített saját fordításokban – a latin mellett – betekintést nyerhetünk az eseményeket bemutató korabeli, görög nyelvű forrásokba is, eredeti nyelven. Önálló fejezetben kap helyet a görög nyelvű források filológiai elemzése is.

A szerző ezután helyezi el az ostromot a korai magyar–török háborúk történetében. Összegző véleménye szerint az 1440. évi ostrom része volt az 1438. évi erdélyi, illetve az 1439. évi szerbiai, szultáni vezetésű, reguláris hadjáratok sorozatának, amelynek célja az ország központi végvárának megszerzése volt, így egyáltalán nem tekinthető kivételes, „*határ menti*” akciónak. A szerző a magyar szakirodalomban először hívja fel a figyelmet az 1440. évi hadjárat széles körű diplomáciai kapcsolataira, oszmán–török előkészítésére a Lengyel Királyságtól egészen az egyiptomi Mameluk Szultánságig. Az utolsó fejezetekben a szerző Nándorfehérvár korábbi, I. „*Villám*” Bayezid szultán idejében lezajlott „*nulladik*” ostromát, valamint a szultánnak az ország ellen indított hadjáratát mutatja be. Ez szintén újdonság a hazai történetírásban, és a Zsigmond-kor török–magyar háborúinak történetét alapvetően egészíti ki. A bizánci görög és az oszmán–török forrásokból láthatjuk az ország XV. századi

megszállását, kihasználva a nikápolyi csatát követő zűrzavart, emellett a magyar trónra igényt formáló nápolyi Anjou–oszmán dinasztikus szövetség létrehozását is.

A könyvet a bőséges forrás- és irodalomjegyzéken kívül – nagyrészt saját készítésű fotókat tartalmazó – képmelléklet, valamint név- és tárgymutató gazdagítja, a nemzetközi érdeklődés felkeltésében pedig segítség lehet az angol nyelven is közölt összegzés. Szabó Pál munkája remélhetőleg hozzájárul ahhoz, hogy Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma az eddignél jóval szélesebb körben ismertté váljon a történész szakma, valamint az érdeklődő nagyközönség számára, így a várvédő Tallóci Jovánék győzelme végre méltó helyre kerülhet a sorsdöntő magyar történelmi események sorában.

Pető Bálint

JEGYZETEK

- ¹ Hasonló a helyzet Eger 1552-es ostromával: Dobóék bátor helytállását nem csökkenti, de tény, hogy a hirtelen kedvezőtlenre vált októberi időjárás, valamint az utánpótlási nehézségek számottevően befolyásolták a harc végkimenetelét – mind Tinódi feljegyzéseiből, mind a várkapitány későbbi, Bécsbe írt jelentéséből tudjuk: a több hétig tartó módszeres ágyúzás olyan mértékű rombolást eredményezett a várfalakban, hogy egy újabb rohamot a védők nem lettek volna képesek visszaverni.